

Innehåll

1. INLEDNING.....	2
2. TECKENSPRÅK - en bakgrund	3
2.1 Information på teckenspråk – i video	3
3. INFORMATIONSPRODUKTION - på teckenspråk	3
3.1 Webbplats - navigering.....	4
3.2 Uppdatering av information	4
4. ÖVERSÄTTNING OCH MATERIAL.....	4
4.1 Teckenspråksaktör/Översättare	4
4.2 Material	5
4.2.1 Textmaterial	5
4.2.2 Videomaterial – anpassning till målgrupp	5
5. VIDEO - kriterier och lösningar	5
5.1 Video på webbsidan.....	5
5.2 Teckenspråksvideon - kvalitet.....	6
5.3 Längd på video med teckenspråkig information.....	6
5.4 Tekniska rekommendationer för videoinspelning	6
5.4.1 Belysning.....	7
5.4.2 Bakgrund och klädsel.....	7
5.4.3 Bildformat	7
5.5 Redigering	7
5.5.1 Text som rubrik i video.....	7
5.5.2 Undertext.....	8
5.5.3 Ljud och röstuppläsning till teckenspråkig video	8
6. BESTÄLLNING och RÅDGIVNING.....	8
6.1 Beställning till teckenspråkigt produktionsbolag	8
6.2 Rådgivning - Teckenspråkiga intresseorganisationer.....	9
Källförteckning.....	10

1. INLEDNING

Handbokens syfte är att fungera som vägledning för er som är intresserade av att ordna bättre tillgänglighet för teckenspråkiga på era webbsidor. Målgrupper för handboken är informatörer, ansvariga informationspersoner inom offentliga tjänster, kommuner och myndigheter, och för alla intresserade.

Denna handbok baseras på material från projektet VisualBridge Nyland (2013–2014) och projekt ACCOLA (2013–2015). Projekten har genomförts med utomstående finansiering och styrts via föreningen Finlandssvenska teckenspråkiga r.f. Dessa projekt har samlat in kunskap och erfarenheter från döva, yrkeskunniga inom media och fakta från kartläggningar samt andra jämförbara projekt inom teckenspråksområdet.

Under år 2013 gjorde projektet VisualBridge Nyland en kartläggning av Nylands kommuners webbsidor och några utvalda myndigheters webbsidor för att undersöka tillgängligheten för teckenspråkiga och resultatet var nedslående, med en mycket långsam utveckling. Kartläggningen utvidgas och följs upp under projekt ACCOLA 2014–2015.

Med denna handbok vill vi presentera möjligheter till information genom teckenspråksvideo. Här presenterar vi kort teckenspråket, hur videoinformationen kan inkluderas på webbsidorna, vilken information som är lämplig att översätta till teckenspråk och annan information.

Varför är detta viktigt? Många teckenspråkiga döva vill ha information på sitt modersmål eller första språk, det visuella teckenspråket, där de kan ta till sig informationen fullständigt. Som språkminoritet har teckenspråkiga också rättighet att få del av samhällets service och information på ett tillgängligt sätt. Teckenspråkiga vill vara delaktiga i samhället.

I denna handbok hittar ni mer detaljerad information om arbetet vid översättning och textmaterial, vad både den informationsansvariga och teckenspråksaktören bör beakta. Här finns också information om teckenspråk, och vad man skall tänka på vid inspelning, efterarbetning och publicering. Sist finns information om teckenspråkiga produktionsbolag och vart ni kan vända er för att få rådgivning om översättning till teckenspråk för att få bästa möjliga kvalitet på er informationsvideo på teckenspråk.

Vi hoppas att denna handbok kommer vara till nytta för er, och underlätta steget till att producera teckenspråkig information/videospelning med teckenspråk för internet eller annat digitalt media.

Finlandssvenska teckenspråkiga r.f.

Helsingfors 2014

2. TECKENSPRÅK - en bakgrund

Teckenspråk är ett språk med egen grammatik och språkregler. I Finland finns två nationella teckenspråk, det finlandssvenska och det finska teckenspråket. Dessa teckenspråk har vissa likheter men också många tecken (ord) som skiljer sig från varandra. Det finlandssvenska teckenspråket är inte heller likt det svenska teckenspråket, eftersom varje land har sitt eget utvecklade och lokalt anpassade teckenspråk.

Genom teckenspråk får teckenspråkiga personer del av den information som ges från omgivningen och samhället. Teckenspråkiga personers första språk är oftast teckenspråk. Det skriftliga språket kan vara det andra eller tredje inlärd språket. Äldre döva personer har oftast inte fått lära sig varken teckenspråk eller skriftligt språk ordentligt i skolan då fokus har varit på talspråket, att lära dem tala. Detta betyder att det kan vara svårt för en del döva att ta del av informationen om det är en omfattande och komplicerad text, precis som informationen från kommuner och myndigheter kan vara. Genom att översätta information till teckenspråk ges teckenspråkiga personer ökad delaktighet och bekräftelse av att de är en del av samhället. De får verktyg och makten att hantera egna ärenden i kontakt med kommuner och myndigheter.

Teckenspråkiga medborgare behöver få ökad tillgänglighet genom information på teckenspråk, på både det finlandssvenska och det finska teckenspråket, för att vara jämlika med andra medborgare på alla livsområden.

2.1 Information på teckenspråk – i video

Information som är översatt till teckenspråk kan göras tillgänglig på webben för teckenspråkiga personer. Man kan göra det genom en video som del av webbsidan, eller som en länk till extern videokanal. Teckenspråkig information kan jämföras med auditiv information, t ex röstuppläsning av textinformation för normalhörande/synskadade personer. Skillnaden här är att det är en person, en teckenspråksaktör, som tecknar informationen och man använder rörliga bilder. Informationen är alltså visuell. Därför är det viktigt med bra bildkvalitet, och andra kriterier, som presenteras senare i kapitel 5.

3. INFORMATIONSPRODUKTION - på teckenspråk

När den valda informationen är översatt till teckenspråk och inspelad på video, så kan den publiceras på olika platser; på en webbsida med direkt koppling till texten, eller på en skild webbsida med olika videon eller på en extern videokanal. Vi rekommenderar att videon ses nära kopplad till textinformationen, då går video lätt att hitta ifall det finns tidsbestämd information som hänvisas till i texten. Man kan också använda DVD för produktion av större allmän och varaktig informationsmängd som distribueras eller lånas ut till teckenspråkiga.

3.1 Webbplats - navigering

Då ni bestämt er för vilken textinformation som ska översättas till teckenspråk och vet var den informationen finns belägen i er webbplats, så bör ni komma ihåg användarens navigering för teckenspråksvideo. Det är viktigt att den information som är översatt till teckenspråk är **lätt att hitta**, här nedan följer några exempel på symboler eller direktlänkar.

Ett sätt att göra webbsidan mer tillgänglig så att det är lätt att hitta information på teckenspråk är att använda en direktlänk i huvudmenyn med rubriken "teckenspråk", eventuellt anges vilket teckenspråk om flera alternativ används. Denna länk ska gärna vara tillgänglig på alla språkvarianters sidor. Detta kan vara en samlingsida med information översatt till teckenspråk om det finns flera ämnen eller olika tjänster. Se figur 1.

Ni kan även använda en symbol för teckenspråk som består av två händer, se figur 2. Denna symbol kan placeras vid de rubriker vars information också finns översatt till teckenspråk.

En annan symbol är handalfabetet på teckenspråk. "VK" står för "Viittomakieli" och "TS" för "Teckenspråk", se figur 3.

3.2 Uppdatering av information

Vi rekommenderar er att översätta den information som är bestående, eftersom den översatta informationen då kan vara kvar på webbsidan en längre tid ifall innehållet inte ändras.

Detaljerade prisuppgifter, tidsangivelser och kontaktuppgifter i informationen kan uteslutas i den teckenspråkiga översättningen och istället hänvisas tittaren till textinformationen, eller en särskild länk alternativt en textruta med den aktuella informationen. Aktören som tecknar i videon kan då hänvisa till texten/länken.

Om det blir större förändringar i informationstexten på webbsidan eller texten blir inaktuell, bör naturligtvis också teckenspråksvideon uppdateras.

4. ÖVERSÄTTNING OCH MATERIAL

I detta kapitel presenteras vad en teckenspråksaktör/ översättare gör, hur översättningsarbetet går till och vad som bör beaktas när man väljer textmaterial. Här tas även upp hur en teckenspråksaktör kan anpassa framställningen med hänsyn till målgruppen.

4.1 Teckenspråksaktör/Översättare

En teckenspråksaktör teckenspråksgestaltar, d.v.s. framför information på teckenspråk i videon. Aktören är en teckenspråkig person som ska behärska översättning från text till teckenspråk. Det bästa är om personen använder teckenspråk dagligen och har teckenspråk som första språk, det finlandssvenska eller det finska teckenspråket.

Teckenspråksaktörens uppgift är att översätta till teckenspråk och vid behov hjälpa till med redigeringen av videoinspelning om redigeraren inte behärskar teckenspråk. Då kan man säkerställa kvaliteten på innehållet och få teckenspråket rätt grammatikaliskt.

4.2 Material

Källmaterialet är antingen en text eller en video på något annat teckenspråk för översättning till målgruppens teckenspråk. Grundtanken vid översättning av material är att alltid anpassa detta efter målgruppen. Till exempel bör teckenspråksaktören veta om informationen riktar sig till unga eller äldre personer, och om den skall hållas i en lättsammare, personligare stil eller vara en saklig och allmänt hållen information.

4.2.1 Textmaterial

Texten i källmaterialet ska vara i ursprungsformat, ej i lättläst format. Detta för att undvika att översättningen av materialet blir alltför kortfattad på teckenspråk och förlorar sitt budskap. Vid översättning till teckenspråk anpassas och förkortas texten utifrån målgruppen. Om teckenspråksaktören har för lite information från början är risken att slutresultatet blir rörigt och svårtolkat.

4.2.2 Videomaterial – anpassning till målgrupp

Videomaterial med teckenspråk ska föra fram budskap och innehåll tydligt till mottagaren. Om informationen är riktad till barn skall den anpassas till lämplig nivå. Ett mer lekfullt sätt i stil med barnprogram i media, gör att man kan anpassa och framföra positivt och lätt förståeligt teckenspråk.

Information från myndigheter kan struktureras och anpassas så att det hela blir tydligare och klarare på teckenspråk. Teckenspråksaktören kan vid behov tydliggöra begrepp för att budskapet ska nå fram på bästa sätt. Speciellt när det förekommer ord som inte används till vardags är det viktigt att förklara dem.

Teckenspråk kan uttryckas på olika sätt precis som talspråk; lekfullt, neutralt, allvarligt. Detta påverkas av informationens innehåll och av vem som är informationens avsändare och vem som är mottagare.

5. VIDEO - kriterier och lösningar

Rekommendationer för video på teckenspråk, kriterier och lösningar för videons kvalitetsnivå och tekniska krav tas upp i detta kapitel.

5.1 Video på webbsidan

När man lägger upp video på webbsidan rekommenderas att använda en form av streamingtjänst som t.ex. Youtube, Vimeo, om ni inte har en egen lösning. Det är enkelt att länka in en video till webbsidan. Med streamingtjänsten kan besökaren på webbsidan titta direkt på

video medan den laddas upp. Användaren behöver inte ladda ned eller ha något specifikt läs- eller uppspelningsprogram installerat i datorn.

5.2 Teckenspråksvideon - kvalitet

Videokvaliteten är viktig för förståelsen av teckenspråket, på samma sätt som ljudkvaliteten för röstuppläsning. För att se teckenspråk och urskilja tecken och ansiktsmimik behöver videoinspelningen hålla en hög bildkvalitet med **minst 720 PR (progressive ratio)** för bildstorlek. Vid inspelningen ska man komma ihåg att använda en hög upplösningsnivå, för att hålla en hög kvalitet på videobilden också efter bearbetning och kompression. Det lönar sig att använda högsta möjliga videobildskvalitet. Man låter då uppspelningstjänsterna själva anpassa teckenspråksvideon till det egna formatet för olika apparater, då syns bilden bra i både en större dator och på en liten mobilskärm.

5.3 Längd på video med teckenspråkig information

Teckenspråksvideon kan vara av varierande längd, men är videon längre än 15–20 minuter bör den helst delas upp i flera kortare videoklipp, såsom stycken i ett kapitel.

Vid en längre video rekommenderas en mellanbild med rubriker för nästa avsnitt av innehållet. Det är möjligt att spela upp allt i en och samma video. Men det är viktigt att markera när en rubrik börjar och slutar, och vad nästa rubrik innehåller. Alternativt kan teckenspråksaktören framföra innehållet utan avbrott i videon, men då bör en mellanrubrik placeras vid sidan om aktören i rutan. Tittaren har då lättare att följa med och förstå innehållet. Man kan variera läge i videorutan med teckenspråksaktören i samband med styckeuppdelning, efter underrubriken. Aktören kan stå turvis på vänster och höger sida, variationen gör tittaren uthålligare i att se en längre video. Teckenspråksaktörens plats i rutan redigeras efter inspelning. Man kan planera för de olika styckena och rubrikerna så att de skiljs åt tydligare i videofilmen.

BILD EXEMPEL – MELLANBILD med rubriker

BILD EXEMPEL – AKTÖR med sidorubrik i rutan

5.4 Tekniska rekommendationer för videoinspelning

Vid videoinspelning bör man beakta vissa tekniska krav. När man filmar en aktör på teckenspråk ska speciellt belysning, bakgrund, utrymme och längd och inspelningskvalitet på filmmaterial observeras.

5.4.1 Belysning

Belysningen är en viktig del av inspelningen för att göra teckenspråksaktören tydlig i bildrutan. Att belysa ansikte och händer är viktigt så att tittaren lätt kan se vad som framförs i videofilmen. Det ska finnas minst två belysningskällor placerade på var sida om aktören. Se figur 4, om ljus riktat mot teckenspråksaktören.

5.4.2 Bakgrund och klädsel

Bakgrunden bakom teckenspråksaktören är viktig. En klar färg i bakgrunden och en bra kontrast mot aktören rekommenderas; se figur 5. Undvik detaljerad eller mönstrad bakgrund eller en dörr/fönster i bakgrund, se figur 6. Om man ändå vill använda en viss bakgrund bör man tänka på att det ska gå att skilja teckenspråksaktören tillräckligt från bakgrunden.

Teckenspråksaktörens klädsel väljs så att de kontrasterar mot bakgrunden. Mörka och enfärgade kläder gör händer och ansiktet lättare att se. Använd inte rutigt/randigt mönster eller sådant som blänker. Ögonen ska kunna vila på aktören utan att tittaren blir störd av det som händer runtomkring.

5.4.3 Bildformat

Vid videoinspelning är det viktigt att välja lämpligt bildformat, utgående från vad för slags information ni vill förmedla. Den allmänna rekommendationen är att använda halvbild där teckenspråksaktören syns från midjan och upp till hjässan. (Se figur 7.)

Tänk gärna på att aktören ska ha ett fritt bildutrymme omkring sig så att det finns cirka en armlängds plats för teckenspråksrörelser åt sidorna och ovanför huvudet, då begränsas inte teckenspråket alltför mycket. Helbild rekommenderas inte eftersom teckenspråksaktören kan se väldigt liten ut i videon och det blir svårare att uppfatta vad denne tecknar.

5.5 Redigering

Vid redigering finns några riktlinjer för teckenspråksvideo. Videoinnehållet ska börja nästan omgående vid uppspelning. En inledande rubrikbild kan användas. Vid videons slut ska filmen avslutas inom 1 sekund från det att teckenspråksaktörens framställning är färdig.

5.5.1 Text som rubrik i video

Det går bra att lägga in text eller rubriker i videofilmen. Det finns olika sätt att utforma detta utan att störa tittaren. Det rekommenderas att ha en lista vid sidan av aktören som denne kan peka mot eller göra paus i informationen och lägga upp text m.m. Tänk på att inte ha en rullande eller annan text samtidigt som aktören tecknar, annars hinner tittaren inte se både aktörens information och läsa texten.

Vid förtydligande av ord eller vid rubrikinlägg bör man inte lägga texter/rubriker ovanpå aktören, se figur 8. Det är bättre att inte störa teckenspråksframställningen och göra som figur 9 visar.

5.5.2 Undertext

Att använda undertext samtidigt som aktören tecknar kan göra videon tillgänglig för en större målgrupp. Undertext fungerar på samma sätt som i TV, man textar det som tecknas. Då kan bildformatet behöva justeras så att textningen är under aktörens midja, under den nedre gräns för där händerna hamnar vid tecknandet.

Både teckenspråkiga och icke-teckenspråkiga tittare kan ta emot informationen på ett bra sätt när textning och teckenspråk inte stör varandra. Språkens grammatik skiljer sig från varandra, så överensstämmelserna mellan det skrivna språket och teckenspråket är inte alltid hundra procentig överensstämmande men informationen följs i allmänhet väl åt.

5.5.3 Ljud och röstuppläsning till teckenspråkig video

En röstuppläsning görs till videon bäst efter inspelning. Då undviks de vanligaste felen som att röstuppläsaren är snabbare eller långsammare än teckenspråksaktören. Om aktören ändrar vissa tecken så kan det bli fel i uppläsningstakten och översättningen. Den som ska läsa upp och fungera som röst i videon kan förbereda sig genom att se videon och hastigheten på den som tecknar. Uppläsaren kan använda en färdig text som har stämts av med färdig teckenspråksvideo. Alternativt kan en tolk anlitas, som översätter direkt från aktören i videon.

6. BESTÄLLNING och RÅDGIVNING

I detta kapitel ges kort information om teckenspråkiga produktionsbolag och några tips för beställningar av teckenspråksvideo och översättningar.

6.1 Beställning till teckenspråkigt produktionsbolag

Teckenspråkiga produktionsbolag är kunniga i produktionen av teckenspråkigt videomaterial. Eventuellt kan de också stöda med teckenspråkig webbtjänst, t.ex. uppdatering av delar på en webbplats. De har kompetens i frågor om teckenspråkigt material, videokvalitet, tekniska krav och andra kriterier. De har kontakter med teckenspråkiga aktörer för översättning från text till teckenspråk och tillgång till studio. De teckenspråkiga produktionsbolagen ger offerter på produktion av teckenspråkig video och stöd för webbtjänst på teckenspråk.

Det finns två former av teckenspråkiga produktionsbolag, dels de som har döva och teckenspråkiga anställda, dels de som anlitar teckenspråkiga aktörer/översättare vid behov. Kompetens och kunskap kan skilja sig åt, man bör definiera behov av webbstöd och uppgiftens omfattning vid offertanbud/beställning av arbete.

Ett samarbetsavtal bör upprättas med information om beställarens önskemål, om det är ett engångsuppdrag eller gäller en fortlöpande uppdatering under en viss period. Kostnader för teckenspråkig översättning (produktion) baseras på offerter från teckenspråkigt produktionsbolag.

De möjliga arbetsuppgifter som kan ingå i ett samarbetsavtal är; översättning av material, inspelning av video med tillhörande redigering och layout enligt beställarens önskemål. Den mängd av informationsmaterial som ska översättas kan beställare och producent komma överens om.

6.2 Rådgivning - Teckenspråkiga intresseorganisationer

Teckenspråkiga intresseorganisationer är de en- och tvåspråkiga förbund, föreningar och klubbar som finns i Finland. Deras verksamhet varierar beroende på inriktning; intressepolitik, kultur, eller idrott. Det gemensamma för dem är att alla har erfarenhet och kunskap om teckenspråk och teckenspråkigas kultur.

Då ni börjar planera för att producera information på teckenspråk så rekommenderar vi att ta kontakt med ett lämpligt förbund eller en förening beroende på om er information är på riksnivå eller lokalnivå, t.ex. kommuner och organisationer. De teckenspråkiga organisationerna ger gärna synpunkter på vad för slags information deras medlemmar önskar översatt och till vilket teckenspråk.

Kontaktuppgifter och webbadresser till de teckenspråkiga intresseorganisationerna;

Finlandssvenska teckenspråkiga r.f.; www.dova.fi

Dövas Förbund: www.kl-deaf.fi

Teckenspråkiga föreningar och klubbar; www.kl-deaf.fi/yhdistyshuone (på finska)

Finlands dövas idrottsförbund; www.skul.org

Föreningen Finlands Dövblinda r.f.: www.kuurosokeat.fi

Källförteckning

Figur 1., Helsingfors regionen, <http://www.helsinginseutu.fi/hki/HS/Helsingfors+Region/Framsidan>, 2013

Figur 2., Sveriges Dövas Riksförbund, www.sdr.org

Figur 3., riksdagens justitieombudsman, <http://www.oikeusasiamies.fi/Resource.phx/ea/svenska/index.htx>, 2013

Figur 4., ritning av Oscar Lönnholm, 2013

Figur 5., VisualBridge Nyland, www.visualaccess.fi, 2013

Figur 6., VisualBridge Nyland, www.visualaccess.fi, 2013

Figur 7., VisualBridge Nyland, www.visualaccess.fi, 2013

Figur 8., VisualBridge Nyland, www.visualaccess.fi, 2013

Figur 9., VisualBridge Nyland, www.visualaccess.fi, 2013

Omslagsbild, Oscar Lönnholm, 2013.